КОРОЛІВНА ЗЕЛЕНИХ БОРІВ

В сусідній кімнаті чути живий бадьорий голос. З'їхалась шкільна молодь на свята і в радісній тривозі чекає Різдвяного вечора.

А надворі м'якими мрійно-задумливими серпанками стеляться вечірні сутінки. Тиха радість свята повільними обережними кроками ходить між нами, теплою ласкою бавить і хвилює серце.

З голосними буйно-радісними криками вбігає молодь в вітальню, і від того злякані тіні ховаються по куточках.

— Пане Лесю! А чи скоро почнуться колядки? Страх як люблю їх слухати. Ще в гімназії мріяв про це,— звертається до мене червонощокий, увесь повний, як вовною набитий лантух, гімназист Сергій.

— Ні, ще краще було б, пане Лесю, під спів колядок сісти в темному куточку або грітись коло вогню в грубці і слухати казку таку тиху, лагідну. Мама наша любила в таку пору розказувати нам казки,— тихо говорить білявий, з великими мрійно-синіми очима Кость.

— Ні, тоді вже коло каміна сидіти,— поправляє його Сергій.— Більше поезії.

Встають зорі в небі і блідими полохливо-засмученими вогниками тремтять в сірім повітрі. А серед них найяскравіша спустилась над самі верхів'я дерев і розсипає ясно-буйні промені.

— А що то за зірка, пане Лесю? — запитує Сергій.

— То не зірка,— поправляє Кость.— То на могилі Королівни Зелених Борів лампадка засвітилась. Кажуть, там, де тепер насипана ота могила, колись стояв пишний палац Королівни. Ще й досі збереглись там ходи.

— А ви знаєте, пане Лесю, про ту Королівну? — запитує Сергій.

— Так, колись, мої хлоп'ята, чув, ще в дитинстві. Тільки тепер багато дечого позабулось.

— А ви пригадайте та розкажіть,— в один голос прохають хлоп'ята.

Густіють сутіні, в одну засмучено-темну смугу зливаються дерева, а здалеку чути протяжні ніжно-журливі співи колядок, і яскравими світло-сивими стрічками стелиться дим над селянськими оселями.

За давніх, давніх королівських та князівських часів діялося це. Помирав старий Король та й передав свої королівства світловолосому, з синіми веселими очима, струнку му та кучерявому, як молода береза, Королевичу Юрасю. І почав той королівством правувати. А вельможі та старшини були люті дуки-шкуролупи — по три шкури з люду здирали. З раннього ранку й до пізнього вечора радився молодий Король з старшинами та вельможами, а путнього ладу від того не було в королівстві.

І застогнав тоді змучений убогий люд. Повстав до зброї і в лютім серці з криками та галасом пішов до молодого Короля чинити розправу. Розташувався коло королівського палацу та й став чекати, поки вийде сам Король. І забилось тоді в смертній тривозі серце молодого Короля. Вийшов на ґанок, глянув на розлютовану юрбу, побіліло лице його, як весняна кора на молодій березі.

Глибоко й сумно зітхнув, подивився навколо, а вночі осідлав молодого буйного коня, найкращого в королівській стайні, та й подався нищечком в невідому далеку путь.

Довгими темно-зеленими борами слалася доріжка йому. Як струнке військо козаків, в поважній задумі стояли навколо і світло-рожевими стовбурами ясніли густі сосни та ялини. І вузенькою стрічкою плуталась поміж ними лісова доріжка.

Піднімалися з густого верхів'я дикі птахи-орли, і спокійно могутнім помахом крил різали повітря, і тривожно-ніжним курляканням посилали один одному привіт. Кричали злякані птахи і ховались в гущавині лісу.

їхав добу, другу й третю.

Удень плутався по вузеньких лісових доріжках і з ніжним лоскотом в серці слухав співи лісові. І здавалось йому, попав він в інший світ, в чудний і невідомий храм, повний своїх таємниць і чар, і в тихім радіснім спокої спочивала душа його, простора й вільна від клопотів людських.

На ніч спинявся на ясно-зелених полянках.

В світло-прозорих водах напував коня і пускав його пастись по зеленій молодій траві. А сам під кучерявою березою дягав спочивати.

Бранці срібно-холодні роси слалися, і дикі кози, стрункі й полохливі, виходили пастись на полянку. Обережно ніжно-чулими губами щипали травицю і, піднявши голову, нащулено нюхали повітря.

Натягував тоді лука Королевич Юрась і пускав стрілу в табун кіз. В смертних, тремтячих конвульсіях падала коза, а Королевич дорізував її і, засмаживши на лісовій, з сухих соснових гілок розкладеній ватрі, жадібно їв молоде, соковите, смачне м'ясо. Довго пив воду з холодних струмків і, осідлавши коня, їхав далі.

А в грудях дзвонила урочисто-світлу пісню радість безмежно-вільного життя.

І в молитовнім екстазі посилав Королевич Юрась хвалу небові й землі, буйним темно-зеленим коронам лісів. Злазив з коня, і в пристрасній втомі падав на землю, і цілував, і з ніжною ласкою пестив молоду ясно-зелену травицю.

А в верхів'ях по шовкових струнах дзвеніла тепло-лагідна й поважно-сувора музика, як молитва храму лісовому, як хвала сяйву сонця, блакиті неба.

І ось дорога чимдалі звужується, плутається, сухі кручня вітів густо переплітаються і не дають ходу. З великим зусиллям, прочищаючи та ламаючи віти, доїхав Королевич до невеличкої поляни та й засумував прикро. Дороги не стало, а навкруги пбплутано пішли в гущавину вузенькі стежечки.

Зітхнув тяжко Королевич. Та й спинився на ніч спочивати тут. "Ясний ранок сам дорогу покаже",— думав він. А ворожий острах владно пробирався в груди, і гірка розпука боляче охоплювала серце. І здавалось, що й загине він тут, дикі звірі розірвуть біле тіло його, хижі птахи виклюють ясні очі йому. І гірко засумував тоді за королівством своїм, за пихою та розкошами.

А темної ночі поблизу встала ясна та світла зоря; буйними промінням виблискує, світлими ласками вабить до себе, радість та втіху віщує.

Скочив тоді на коня Королевич, весело кивнув головою та й поїхав до зорі.

А вранці з лісової гущавини виргс-нишний урочисто-радісний палац, і світлі прапори полохливо майоріли на високих баштах.

Грізно постукав Королевич в темні залізні ворота. Одчинилось вузеньке віконце, і на хвилину з'явилась довга біла борода, і грубий голос поспитав:

— А якому дідькові там треба стукати?

— Хто тут живе, старий? — лагідно сказав Королевич.

— Королівна Зелених Борів. А чого тобі тут треба?

— Я Королевич подорожній. Збився з шляху. Пусти, старий, перепочити трохи.

— їдь собі далі, чоловіче добрий. Наша Королівна живе на самоті і не хоче чути вашого духу людського, наказала строго нікого сюди не пускати.

Розлютувався тоді Королевич Юрась та й каже:

— А, так ти не пускаєш мене. Ну тоді я сам доберусь.

І, натягнувши лука, націлився, й запустив стрілу, і влучив прямо в віконце, де спочивала сама Королівна Зелених Борів.

Голосно закричала молода Королівна, а в палаці піднялася метушня та галас, і по короткій нараді порішили впустити молодого Королевича до палацу.

— Ей, Королевичу, Королевичу! — сумно хитаючи головою, сказав старий, з довгою білою бородою дід.— Даремно ти сюди забився. Багато вашого тут брата загинуло. Глянеш в очі нашій Королівні — та й зомлієш тут. А покохати тебе вона не зможе, не до вподоби їй ті, хто від людей

приїздять. І наказала вона всім, що той тільки візьме руку її, хто зуміє утворити перекрасне життя для неї. А ваш брат нездатний для цього.

Сміливо захитав головою Королевич Юрась та й пішов в палаци.

А в просторих покоях, темним мохом засланих, зеленими вітами прикрашених, світлими візерунками позолочених, сама Королівна Зелених Борів стояла.

Очі її глибоко-темні холодною ласкою лісових струмків бавили ніжно — болісною тугою лоскотали, затишно-радісні таємниці віщували.

І в солодкій тривозі забилося серце молодого Королевича. І тремтіли руки в жадібнім бажанні кохання. І, впавши на коліна і простягаючи руки, заговорив Королевич:

— Королівно-квітко! Проїхав я царства-королівства, багато пишних королівен зустрічав я по дорозі, а подібної до тебе ніде не бачив. Очі твої, як в темну оксамитову ніч зорі, ласкою холодного лоскоту ваблять до себе, в самі глибини душі моєї проходять, зіллям-отрутою, мукою солодкою, навіки невгасаючою, точать мою кров.

Сумно-сумно похитала головою Королівна Зелених Борів, а очі її м'якою тугою вкрилися.

— Багато слів, Королевичу подорожній, чула я про це. З далеких земель приїздили сюди молоді королевичі, в палких словах співали мені про кохання до мене. Та й злягло їх тут немало. З Іллям-отрутою, тугою глибокою потекла їх юна свіжа кров.

— Слова твої. Королівно прекрасна, як крига зимова, холодом студять. Чому ти така жорстока, чом не йдеш на палкий вогонь мого кохання?

— Твоє кохання, Королевичу подорожній, як блискавка в небі, як зірка летюча, заблищить на хвилю, тремтячими вогниками засяє та й замре навіки. А там далі почнеться сіра нудна буденщина. І не знесу я тієї буденщини.

— Королівно моя прекрасна! Все життя моє віддам, щоб найкращими квітами уквітчати тебе, сонячною музикою напоїти тебе, тонкими чарівними пахощами залити покої твої. І будеш ти жити, як в просторій блакиті славетного сонця.

— Ой чи зможеш, Королевичу, теє зробити, про віщо говориш мені?

— Королівно, моя квітко! Треба вміти красу знайти. Вона тут всюди, навкруги нас. В листах дерев вона грається з вітрами, в росах і квітах, в блискучих променях сонця, в солодких пахощах землі, в радісних співах птах та кузьок, в шовковій блакиті неба, всюди-всюди; в тонких струмках вітру, в білих легкограційних хмарах віковічно переливається і живе вона. А ми скупчимо її, люба Королівно, і утворимо новий прекрасний храм, де сполучимо красу неба й землі і будемо віковічно в нім жити.

— Солодкі й розумні твої речі, Королевичу подорожній. Я віддаю тобі моє серце: ти мій єдиний, навіки любий, і будемо ми одвічно жити в новім храмі краси, нами утворенім.

Схилила голову Королівна Зелених Борів на плече Королевичу, холодних струмків ласкою зачарувала його, і в ніжнім лоскоті затремтіло серце Королевича. І пішли вони, взявшись за руки, і відшукали саме прекрасне місце на високих полянках лісових, і збудували пишний нечуваний храм нової краси, і оселилися в ньому.

Блакитні стелі були в палаці, а по них то тихі полохливо-зелені зорі, то світло-рожеві яскраво-тремтячі промені. В м'які світлі кольори були заткані стіни, а по них візерунками спускались буйні квіти лісів — сині

дзвіночки, срібно-білі конвалії, дикі тюльпани і лілеї, тремтяче-ніжні нарциси, і пишно-колючі троянди, і тисячі інших дрібно-зоряних квітів. А на підлозі слалися шовковії мохи, квітами й травами помережані, вузенькими смужками баламутили прозорі струмочки. В широких келихах диміли тонкі солодко-екстазні пахощі.

В довгі танки спліталися елегантні фавни й легкострункі феї, в прозоро-блакитну одіж вбрані. Дзвінка й соковито-світла музика, з променів і блакиті зіткана, квітами й росами, струмками й співами помережана, шовковими хвилями тремтіла. А крізь товсте кольорове шкло заглядало сонце, і в різнобарвних пасмах його блакитно-синіх, холодних, як ранкові роси, в жовто-червоних, палких, як язики полум'я, в ніжно-смуглих фіолетових переплiталось і купалось все навколо.

На пишних килимах, ніжно-блакитними смугами, барвистими квітами затканих, в чарівнім екстазі кохання бавилися молодий Королевич Юрась з Королівною Зелених Борів — і серця їх в ніжнім лоскоті завмирали і тремтіли в дзвінких хвилях музики, в густо-барвистих пасмах променів. І не було просторів і часу, і не було дня й ночі — і все зливалось в один безконечний чарівний мент.

— Ми пливемо з тобою, Королівно прекрасна моя, в легко-блакитних ефірах, і наші душі легкострунні, як мрії, як сонячні промені. І немає щастю нашому початку й кінця. Розпустилась душа моя, розтанула і в барвах злилася з усім, що навколо нас. І наше кохання одвічне, нетлінне.

— Благословлю тебе, володарю мій, Королевичу любий, за всю безмежну широчінь духа твого, за всю чарівну красу, що утворив ти тут.

А час ішов рівно-непомітним кроком, як струна одною нотою дзвінка, як світла незгасаюча смуга сонця, і непомітні були менти його. Одноманітно-рівні, у всьому схожі між собою, і кожен зовнішній рух не залітав сюди, не порушав звичайного ладу.

І в мріях, спокоєм, чарами напоєні, дрімали душі Королівни Зелених Борів і Королевича Юрася, а в Королівни зникли з очей холодні лісові струмочки, одійшли чари лісових таємниць, в легкій втомі сита насолода світилася в очах.

Шукав Королевич холодних струмочків, лісових таємниць в очах Королівни і не знаходив, і в глибокій розпуці томилося серце йому.

І раптом все навколо занудило його. Світлі струмки музики, і яскраво-барвисті промені сонця, і легкі танки фавнів і фей тоскно дратували його. І хотілося йому накинутись на все, і розігнати, і розруйнувати, і втекти кудись далеко-далеко. Щоб розправилась душа в широких поривах, щоб в міцних змаганнях почути соковито-буйні голоси її. І йти назустріч рітрам, і боротись з ними, й далі йти.

А з далеких просторів простягались назустріч йому витягнені руки, і засмучені обличчя скорботно кликали його.

Піднімався з килима, Ходив по просторому храму і нудився, а за ним з тривогою слідкували очі Королівни.

— Чим ти так засмутився, Королевичу ясний? Невже тебе нудить все, що ти сам утворив? Невже обридла Королівна Зелених Борів, якої ти так домагався?

— Дратує ситий спокій, Королівно моя. І найяскравіша краса губить свої цінності, коли повсякчас нею живеш. А з-за цих палаців простягають до мене руки тисячі змучених людей, яких я кинув на поталу, серед яких сам я. жив. Вони благають допомоги, а я нуджусь від втоми в цьому храмі краси. Ні, я піду звідси. Я піду до них, і буду боротись, і буду змагатись. У вас тут все життя в спокійних, одноманітно-світлих чарах, непорушний спокій, а життя тих, від кого я прийшов, це одвічний рух, одвічні страждання в стремліннях і короткі

хвилі радості за перемогу. І я йду туди, чую, як знову мій люд мене кличе.

— Життя люду марудне і брудне, і самі вони, як занехаяні кузьки, повзають безглуздо по землі. О, як я їх ненавиджу, цих маленьких нікчемних істот! А тут фарби неба й землі чудно переплітаються. І в музиці цій вся насолода нашого сполучення, спокійно-одвічна. І невже ти підеш звідси знову до тих нікчемних кузьок?

— Так, я рішуче йду, поки не згасла в душі моїй жага краси. Коли я буду ходить по ній, топтать її, я розтопчу всі свої змагання до неї. І згубить вона тоді всі фарби свої, і зникне навіки для мене. Я піду знову туди, і в бруді буду змагатись, і борюкатись, і страждати, і в короткі часи спочинку я буду пити красу, як в літню спеку з холодних струмків воду. Я повернуся знову сюди, і ці часи будуть найсвітлішими в моїм житті.

— Королевичу ясний! Даремно гадаєш ти так! Я отрую твою душу чарами храму свого, і будеш ти конати й мучитись, як підбитий птах, ніколи не знайдеш спочинку собі серед людей.

Дикою помстою засвітилися очі Королевича. Рішуче захитав кучерявою головою, осідлав свого коня буйного та й поїхав знову лісовими стежками-доріжками в королівство своє, до людей своїх, на страждання їх та на клопоти буденні.

В болісній розпуці, як підбита чайка, простогнала Королівна Зеленах Борів, і стогін її голосною луною покотився в лісі.

І пішла тоді шукати по доріжкам-стежечкам свого Королевича ясного. Засвітила лісовими вогниками, ранковими зорями та вечірніми усі шляхи-доріженьки та й по сей час блукає та скиглить там.

А пишний храм-краси в пустелю повернувся та й розвалився з часом. І на тім місці виросла могила.

І щосвята Різдвяного та Великоднього сяє там лампадка. Кажуть, Королівна Зелених Борів чекає тоді свого Королевича ясного.

[1919]